Onschendbare grenzen: begrensd vertrouwen

MS De ingezetene van de vrije wereld die behoefte mocht gevoelen zijn reislust bot te vieren, ervaart bij het bevredigen daarvan de relatieve openheid van de verschillende landsgrenzen als een bijna vanzelfsprekend gegeven dat soms zelfs — en in het bijzonder op hen die zich ervan bewust zijn dat onze aardbol niet uitsluitend door goeden maar al evenzeer door kwaden wordt bewoond — een nogal argeloze indruk kan maken.

Een vergelijkbare argeloosheid is daarentegen zeer ver te zoeken in staten waar de vrijheid is geketend en de reislust niet slechts aan banden is gelegd maar ook met wapengeweld wordt bestreden voor zover die zich buitenwaarts zou willen manifesteren. Op ideologische gronden zou daarvoor als verklaring kunnen worden aangevoerd dat het, in een paradijs in staat van wording, noodzakelijk is de engelen in spe tot honkvastheid te verplichten. In het verlengde van een dergelijke redenering ligt uiteraard ook dat de, per definitie kwade en duivelse, invloeden uit de boze buitenwereld met krachtige hand en vlammend zwaard zullen moeten worden afgeweerd.

Even vanzelfsprekend als de openheid van de grenzen in het Westen was dan ook de zogenaamde Brezjnjevdoctrine waarmee, reeds zeer kort na de Warschau-Pactoverval op Tsjechoslowakije (21 augustus 1968), het evangelie werd verkondigd dat de socialistische landen niet alleen het recht maar zelfs de plicht hebben in te grijpen in ongeacht welk ander socialistisch land ook om aldus, zo nodig met geweld, de verworvenheden van het socialisme in stand te houden dan wel te herstellen. Uit dat gezichtspunt bezien is het allerminst verwonderlijk dat de Sovjet-Unie, nadat zij haar ,,paradijs in statu nascendi" had uitgebreid over een reeks van andere landen, met grote vasthoudendheid is blijven streven naar een formele bezegeling van die status quo. Overigens mag daarbij wel degelijk worden geconstateerd dat het waarlijk niet alleen om zijn zegenrijke altruïsme was, dat het Kremlin zijn hegemonie over Oost-en grote delen van Midden-Europa erkend wilde zien: in de jaren tussen de Russische revolutie en de Tweede Wereldoorlog hadden de Westelijke mogendheden immers juist díé landen beschouwd als een op maat gesneden veiligheidskordon tegen de dreiging van een communistische expansie, en in 1941 had Hitler daar een ideale uitgangsstelling gevonden voor zijn breed-frontoffensief tegen de Sovjet-Unie in het kader van de Operatie Barbarossa. Ook om die reden — of vooral daarom — is het begrijpelijk dat de zozeer beklemtoonde ,,onschendbaarheid van de grenzen" bijzonder hoog in het rode vaandel werd geschreven: dat beoogde Moskou te bereiken op een veiligheidsconferentie, waarvoor de eerste voorstellen al in 1954 werden gedaan en die ten slotte, na jarenlang geharrewar, gestalte kreeg in de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE) die van 3 juli 1973 tot 1 augustus 1975 in Helsinki kon worden gehouden.

Zoals reeds opgemerkt, was het de Sovjet-Unie vooral begonnen om de erkenning van de status quo in Europa. De Westelijke landen wilden in enigerlei vorm de garantie vastleggen dat ingrepen zoals die waarvan de ,,Praagse Lente" het slachtoffer was geworden, in de toekomst niet meer zouden kunnen voorkomen. Het gevolg is geweest dat beide partijen hun doel hebben bereikt: enerzijds werd in de Slotakte van Helsinki, en wel in het zogenaamde Derde Beginsel, de onschendbaarheid van de grenzen van de deelnemende staten en alle andere staten in Europa expliciet erkend, anderzijds werden voor dat beginsel en voor de Beginselen Een, Twee, Vier, Zes en Acht dusdanige formuleringen overeengekomen dat een praktische toepassing van de Brezjnjev-

doctrine niet mogelijk zou zijn dan met schending van die aanvaarde beginselen.
Voor hen die op de hoogte zijn van de voorgeschiedenis van de CVSE en van hetgeen zich heeft afgespeeld op de eerste conferentie te Helsinki alsmede op de vervolgconferenties van Belgrado en Madrid is het evident dat de Sovjet-Unie geen duimbreed is afgeweken van haar standpunt ter zake van de ,,onaantastbaarheid" van de grenzen, en ook niet bereid is nu of in de toekomst dienaangaande water in de wijn te doen. Dat standpunt werd nog eens op niets ontziende wijze onderstreept toen, na het misdadige neerschieten van het Zuidkoreaanse verkeersvliegtuig, ter rechtvaardiging werd aangevoerd dat het een geval betrof van ,,schending van de heilige grenzen".
Hoogst bedenkelijk is evenwel dat rond dat, aan de insiders reeds lang bekende, principe thans weer een warnet van aperte leugens werd geweven waaruit de gruwelijke waarheid slechts bij stukjes en beetjes mocht doorsijpelen. Het is juist daarom dat het Westen zich genoodzaakt moet zien *eveneens heilige grenzen* te stellen, namelijk *aan het vertrouwen* in hen met wie men het nochtans essentieel acht te blijven onderhandelen. Een wrange bijkomstigheid bij dat alles is wel dat de Slotakte van Helsinki een document bevatte over ,,confidence building measures", waaruit blijkt hoe groot het belang is dat de deelnemende landen willen hechten aan het *onmisbare vertrouwen*. Typerend is het dat de gebezigde terminologie erop duidt dat zodanig vertrouwen moet worden *opgebouwd:* ontegenzeglijk wàs het er dan ook nog niet; de gedragingen van de Russische leiders en hun woordvoerders voor het forum van de internationale organisaties doen echter eerder vermoeden dat zij op het tegendeel uit zijn en zich bepaald niet bekommeren om de funeste gevolgen van de *afbraak* van dat vertrouwen!

Dat de samenleving in de vrije wereld het meest is gebaat bij een duurzame vrede mag stellig als bekend worden verondersteld. De vraag is echter, tot welke prijs die vrede dan kan worden verkregen. Daarbij mag gevoeglijk worden overwogen dat een onbelemmerde ontplooiing van die vrije wereld in tijd van vrede ook wel degelijk een gunstige uitstraling tot gevolg heeft waarvan kan worden geprofiteerd door andere volkeren, al dan niet onderdrukt, en regimes, al dan niet onderdrukkend. Bijgevolg is het alleszins reëel de vraag op te werpen tot welke prijs die ànderen dan wel bereid zullen zijn: het streven naar vrede en ontspanning te laten verzanden in een uitzichtloos een-richtingsverkeer betekent niets anders dan dat men ermee instemt dat de andere partij niets behoeft te doen dan de prijs te innen die *wij* betalen voor een illusoire détente (zie ook *Mil. Spect.* **152**(1983)(9)393).
Het is zinvol, voor ogen te houden dat degene die zich verdekt houdt achter zijn ,,onschendbare grenzen" daarmee in wezen poogt te beletten dat de ander inzicht verwerft in hetgeen hij mogelijk in zijn schild voert. De geschiedenis heeft geleerd dat in zo'n situatie blind vertrouwen zelden de juiste attitude is gebleken: het begrenzen van het toch al kwetsbare vertrouwen is alsdan een veel betere keuze!

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

Op *maandag 7 november 1983* te 19.30 uur houdt de vereniging voor leden en introducé(e)s een bijeenkomst in het Nederlands Congresgebouw te Den Haag, waar kolonel der fuseliers C. Kuijpers, chef staf 5 Div, een inleiding zal houden over

Oefening Atlantic Lion

Na de voordracht wordt, als gebruikelijk, gelegenheid tot discussie geboden.

Introductie: d.t.v. de secretaris, Ikol W. F. Anthonijsz, Frederikkazerne, gebouw 110, Postbus 90701, 2509 LS Den Haag (tel. tijdens diensturen (070) 73 24 33).